

MEHMET NİDA TÜFEKÇİ (1929-1993)

Yozgatlı Bestekâr, Derlemeci, Halk Müziği Sanatçısı

Kâmil Büyüker

Anahtar kelimeler: Halk Müziği, TRT, Derleme

Hamdi ve Zeynep Tüfekçi çiftinin çocuğu olarak 1926 yılında Yozgat'ın Akdağmadeni ilçesinde doğdu. Resmi kayıtlarda geçen doğum tarihi 1 Mart 1929'dur. Nida Tüfekçi'nin üç kız bir de erkek kardeşi (Ayyüksel, Aysel, Gökçe, Günsen) vardır. Nida, kardeşlerinin en büyüğüdür.

Babasının müziğe aşina olması dolayısıyla Nida Tüfekçi, müzikle dolu bir ortamda büyüdü. İlk müzik ve bağlama eğitimini babası Hamdi Tüfekçi'den aldı.

İlköğrenimine Akdağmadeni'nde başlayan Tüfekçi, ortaöğrenimini Yozgat Lisesi orta kısmında ve Boğazlıyan'da tamamladı. Yozgat Lisesi orta kısmına devam ederken Yozgatlı mahallî sanatkârlarla tanıştı. Bilhassa Yozgat türkülerini, bozlakları büyük bir maharetle çalıp söyleyen coğrafya öğretmeni Niyazi Ülkü'den çok istifade etti.

Liseyi okumak için 1947 yılında Ankara'ya taşındı. Ankara'da öğrenci iken bir vesileyle Muzaffer Sarısözen ile tanıştırılınca ona yöresinden ezgiler çalma imkânı buldu. Bilhassa “Yozgat Sürmeli”sini çalınca onun icraya ve yöre türkülerine hâkimiyetini gören Sarısözen zaman zaman onu Yurttan Sesler topluluğuna ses ve saz sanatçısı olarak çağırdı. Sarısözen, müdürlük görevini yürüttüğü Ankara Devlet Konservatuarı Folklor Arşivi için “kaynak sanatçı/mahalli sanatçı” olan Tüfekçi'den Yozgat türkülerini derledi. O zamana kadar radyodaki müzisyenlerce yeterince bilinmeyen ve ileriki yıllarda saz/baglâma icrasında “sürmeli tavrı” ya da “sürmeli mızrabı” gibi isimlerle anılarak Nida Tüfekçi ismi ile bütünleşecek olan bu icra üslubu o yıllarda Ankara radyosunda ve müzik ortamında isminin bilinirliğini sağladı.

Ankara Maliye Okulunu 1950'de tamamlayan Tüfekçi, Akdağmadeni'ne döndü ve memuriyete başladı. Bu yıllarda Ankara Halkevinin müzik çalışmalarında da gruplar kurarak aktif rol oynadı. Memuriyet ve sonrasında Ankara Piyade Yedek Subay Okulunda yaptığı askerlik süresince radyo ve Sarısözen ile iletişimini koparmadı.

Bu esnada radyonun açtığı sınava giren Tüfekçi, sınavda “Gine Gördüm Elif Kızın Yüzünü” ve “Asker Yolu Beklerim” isimli türkülerini divan sazıyla icra etti ve sınavı kazanarak “Yurttan Sesler” sanatçısı olmaya hak kazandı.

O dönem sayısı 500'ü bulan farklı yörelerden ezgilerin oluşturduğu repertuarı kısa süre içerisinde ezberleyerek icra konusunda kendisini geliştirdi. Yönetmen Lütfi Ömer Akad 1955 yılında yayımlanan “Beyaz Mendil” filmi için o zamanlarda radyo yayınları ve Nida Tüfekçi'nin icrasıyla popülerleşen “Ziya'nın Ağdı” olarak da bilinen “Çamlığın Başında Tüter Bir Tütün” ağdı/türküsi için Ankara Devlet Konservatuarı Folklor Arşivi Şefi Muzaffer Sarısözen ile anlaşınca Nida Tüfekçi de filmin müziklerinde yer aldı.

Nida Tüfekçi, 13 Şubat 1958 tarihinde Ankara Radyosunda şef yardımcılığı ve ses icracılığı görevlerini sürdüren Neriman Altındağ ile evlendi. Aynı yıl çocukları Gamze Tüfekçi doğdu. Neriman Tüfekçi ile İstanbul'a tayinini isteyen Nida Tüfekçi 1959 yılında İstanbul Radyosuna

atandı. Tüfekçi radyoda çalıştığı yıllar içerisinde kurum bünyesinde pek çok topluluğu çalıştırdı ve yönetti.

İstanbul Radyosundaki ve TRT'deki görevlerinin yanı sıra 1960-1962 yılları arasında Aksaray Musiki Cemiyeti ve Musiki Kültür Derneğinde, 1962-1966 yılları arasında Tüneldeki Musiki Kültür Derneğinde ve Cağaloğlu'ndaki İstanbul Yüksek Öğrenim Talebe Federasyonunda dersler verdi ve radyodaki birikimi ve anlayışı burada topluluklar kurarak gençlere aktardı. İstanbul radyosundaki görevinin yanı sıra bir süre Erzurum Radyosunda eğitimci ve denetçi olarak da yer aldı. “Dört Ses Dört Saz”, “Divan-Bağlama-Cura”, “Erkekler Topluluğu Bağlama Takımı”, “Beraber-Solo Türküler” ve “Yurttan Sesler” gibi grup ve topluluklara da yöneticilik/şeflik yaptı. Türkiye Bölge Radyolarında yayımlanmak üzere: “Ezgilerin Getirdiği”, “Değişler ve Ezgiler”, “Halk Ozanları Geçiyor”, “Ozanlar ve Bölge Sanatçıları”, “Türkülerimiz Oyunlarımız”, “Türkülerin Dili” ve ayrıca [Belçika Radyosu] “Bağlama Ailesi” gibi radyo programları hazırladı, metinlerini yazdı ve anonslarını yaptı.

1964-1965 yıllarında Türk halk müziğinden sorumlu şube müdür yardımcısı olarak çalışan Tüfekçi, bu konumuyla Türk halk müziğinin ayrı bir şube müdürlüğü olmasında büyük çaba sarf etti. TRT Müzik Dairesi Başkanlığının Türk Halk Müziği ve Oyunları Şube Müdürlüğüne ilk şube müdürü olarak 1972 yılında atandı. İdari görev yaptığı bu dönemde makamına gelen birçok sanatçıdan türkü kaydetti, derlemeler yaptı. Nida Tüfekçi'nin derlediği türkülerden 283 adedi TRT Repertuvarına girdi. 1974 yılında vekâleten TRT Müzik Dairesi Başkanlığına getirildi. 3 Mart 1975 günü Resmi Gazete'de yayınlanmasıyla kuruluşu resmileşen ve 1976/1977 öğrenim döneminde eğitim vermeye başlayan İstanbul Türk Musikisi Devlet Konservatuvarının, ilk dönemin “eğitim” kadrosunda yer aldı.

İstanbul Türk Musikisi Devlet Konservatuvarının kuruluş çalışmalarında yer alan Nida Tüfekçi ve Neriman Tüfekçi 1976 yılında konservatuarda Türk Halk Müziği dersleri vermek üzere TRT'den emekliye ayrıлып bu yeni kurumda öğretim görevlisi olarak çalışmaya başladılar. Nida Tüfekçi konservatuarda da yönetim kurulu üyeliği, başkan yardımcılığı, Çalgı Eğitimi Bölüm Başkanlığı ve Temel Bilimler Bölüm Başkanlığı gibi idari görevlerde bulundu. Ayrıca konservatuarda “Türk Halk Musikisi ve Analizi” “Folklor” bağlama, THM Solfeji, THM Bilgileri ve Bölge Tavrıları derslerini verdi. Ankara Devlet Konservatuvarı Folklor Arşivi için de, belleğindeki Yozgat çevresine ait türkülerini “kaynak sanatçı/mahalli sanatçı” sıfatıyla, balmumu plaklara çalıp-okudu. Tüm bu hizmetlerinin yanı sıra Türk Yurdu, Folklor Doğru, Folklor, Kök gibi dergilerde halk musikimize katkı sunan makaleler kaleme aldı, sempozyumlarda tebliğler sundu.

1991 yılında “Devlet Sanatçısı” unvanına layık bulunan Nida Tüfekçi, 18 Eylül 1993'te 64 yaşında ani bir rahatsızlık geçirerek vefat etti. Zincirlikuyu Mezarlığı'na defnedildi.

Kaynakça

AKYILDIZ, Erhan (1972). “İstanbul Radyosu Türk Halk Müziği Müdürü Nida Tüfekçi: Halk Müziğimiz Bizlere Kutsal Birer Emanettir”. *Hey Dergisi*. 29.

AYYILDIZ, Sinan, KOL, Mücahit (2024). “Nida Tüfekçi”. *Cumhuriyet'in Yüzyüncü Yılında Müziğimizin Yüzleri*. 459-474.

BÜYÜKER, Kâmil (2026). “Bozok Diyarından Bir Nefes”. *Yitik Söz*. 6 (35). 166-172.

ÇAKIN, Serdar (2025). Nida Tüfekçi'nin Bağlama İcrasının Analizi, Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi / Müzik ve Güzel Sanatlar Enstitüsü / Çalgı Eğitimi Ana Sanat Dalı YL.

DUYGULU, Melih (2019), Mehmet Nida Tüfekçi, DİA, Ek 2. Cilt. 614-615.

ERSOY, İlhan (2011). “Cumhuriyetten Günümüze Türk Halk Müziğinde Değişim Üzerine Nida Tüfekçi İle Söyleşi”. *Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı Dergisi* (42). 61–74.

ETİLİ, Can (1995). “Halk Müziğimizin Ustaları Hocam Nida Tüfekçi”. *Tarih ve Toplum: Yeni Yaklaşımlar* 24(143), 52-57

KAPUSUZUOĞLU, S. Burhanettin (2015). *Bozoknağme-Yozgat’a Güzelleme*. İstanbul 159-165.

KURUBAŞ, Burak. (2022) “Türk Halk Müziği Çalgı ve Ses İcrası Üslûbu: Sürmeli”. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 10 (133),188-204

“Nida Tüfekçi ile Söyleşi” (1982). *Gösteri Dergisi*, 2(16) 3. 68 - 69.

“Nidâ Tüfekçi ile Mülakat” (1981). *San'at ve Kültürde Kök Dergisi*, 1(7) 8. 26-27 - 31.

“Nidâ Tüfekçi ile Halk Müziği Üstüne Söyleşi” (1982), *Yarın Dergisi*, (5) 1. 32.

“Nida Tüfekçi ile Halk Müziği Sohbeti” (1987), *Konuşan: Mehdi Ergüzel, Türk Edebiyatı*. 168/10. 23 - 25.

ORAL, Makbule (2019). “Nida Tüfekçi”. *Türk Mûsikîsi Atlası*. IV. 589-605.

ÖZARSLAN, Metin (1998). “Türk Halk Müziğinin Meseleleri Üzerine Dr. Turgut Günay’ın Nida Tüfekçi ile Yaptığı Bir Sohbet”. *Milli Folklor*(39). 53–56.

TOKEL, Bayram Bilge. (2001). Nida Tüfekçi’yi Anlamak. *Yozgat Dîvânı*. 2.

“Türk Halk Müziği Üzerine Nida Tüfekçi ile Bir Konuşma” (1973). *Töre* 5(26) 46 - 51.

“Türk Halk Musikisi Üzerine Bir Konuşma” (1984). *Boğaziçi* (26) 8. 10 - 12.

“Yozgatlı Nida Tüfekçi İle Söyleşi” (1996). *Bozok Dergisi*. (25).

